

Handläggare
Karin Nordmark,
Telefon: 08-508 25 281
Malin Torberger
Telefon: 08-508 25 162

Till
Socialnämnden
2020-08-25

Slutbetänkande av utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken - Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27)

Svar på remiss från kommunstyrelsen dnr KS 2020/974

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen på remiss om betänkandet av utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken – Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27).

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat Slutbetänkande av utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken – Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27).

Utredaren har haft i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras. Utredaren fick även i uppdrag att föreslå hur uppföljningen av minoritetspolitiken kan förbättras. Syftet med uppdraget är att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik. Enligt utredningen har dagens organisering och uppföljning brister i form av bland annat otydligt uppdrag och mandat till uppföljningsmyndigheterna, brist på analys i uppföljningen och resursbrist hos en av två huvudansvariga uppföljningsmyndigheter.

Minoritetspolitikens nuvarande tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet, föreslår man i utredningen att ersätta med fyra delmål, vilket förvaltningen ställer sig positiva till. Vidare föreslår utredningen att flytta uppdraget som central uppföljande och samordnande myndighet från Länsstyrelsen i Stockholms län till Institutet för språk och folkminnen, Isoref. Förvaltningen ser positivt på detta. Isoref har ett mer avgränsat uppdrag jämfört med länsstyrelsen vilket bedöms ge bättre förutsättningar för att uppföljningsuppdraget får en tydligare plats på dagordningen. När olika typer av frågor med koppling till minoritetspolitiken samlas på Isoref bedöms det ge bättre förutsättningar för att utveckla djup kunskap inom området på myndigheten. Dessutom innebär flytten eventuellt en större möjlighet för kommunerna att få stöd i arbetet med de nationella minoriteternas rättigheter och uppföljningen av dessa.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat Slutbetänkande av utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken – Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27). Övriga remissinstanser i staden är Stadsledningskontoret, Arbetsmarknadsnämnden, Kulturnämnden, Utbildningsnämnden, Äldrenämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd samt Södermalms stadsdelsnämnd. Remissvaret ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 2020-09-01.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp den 19 augusti 2020. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 20 augusti 2020.

Ärendet

Regeringen beslutade den 23 augusti 2018 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras. Utredaren fick även i uppdrag att föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kan förbättras. Syftet med uppdraget är att åstadkomma en

ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik.

Sverige har haft en minoritetspolitik i tjugo år. Sedan 2010 har Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget haft nationellt ansvar för samordning och uppföljning av minoritetspolitiken. De nationella minoriteterna är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna är även ett urfolk. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Utredningen har kunnat konstatera att arbetet med samordningen och uppföljningen av minoritetspolitiken har inneburit en rad utmaningar. Uppföljningsmyndigheternas uppdrag är otydligt. Uppföljningsmyndigheternas mandat i förhållande till andra myndigheter är vidare svagt och arbetet har tenderat att bli kortsiktigt. Utredningen anser att de personella resurser som står till uppföljningsmyndigheternas förfogande för uppdraget har varit alltför begränsade i förhållande till regeringens ambitioner med verksamheten. Det är även oklart för de nationella minoriteterna vad de kan förvänta sig av uppföljningsmyndigheterna vilket riskerar att leda till frustration, irritation och bristande tillit. Minoriteterna efterlyser en tydligare dialog kring nödvändiga prioriteringar och saknar i hög utsträckning en pådrivande funktion – en motor – i minoritetsarbetet. I nuläget upplevs arbetet ofta vara avhängigt eldsjälarna hos uppföljningsmyndigheterna vilket innebär stor sårbarhet.

Enligt regeringen ska det fortsatta arbetet präglas av ett rättighetsbaserat arbetssätt. Det innebär, enligt utredningens bedömning, ett förändrat förhållnings- och arbetssätt inom ramen för uppföljningen och främjandet av minoritetspolitiken. I detta ingår att identifiera och systematiskt motverka rättsliga, strukturella och praktiska hinder för förverkligandet av minoritetsrättigheter, samt att bidra till att stärka de nationella minoriteternas tillgång till sina rättigheter. Det förutsätter ett ökat inflytande för minoriteterna och att gruppernas sakkunskap tas till vara mer systematiskt och i högre utsträckning i arbetet. För att uppföljningsmyndigheterna ska kunna arbeta på ett sådant sätt behövs ett aktivt angreppssätt, en djup förståelse för de folkrättsliga åtagandena som rör de nationella minoriteternas rättigheter samt ett brett perspektiv på minoritetsfrågorna och de nationella minoriteternas situation.

Uppföljningssystemet ska enligt utredningen fortsättningsvis bygga på följande delar:

- En förtydligad målstruktur.

- Ett förtydligt, mer strategiskt inriktat och resursmässigt förstärkt uppföljningsuppdrag.
- En bred löpande bevakning av genomförandet av politiken, inklusive utvecklingen inom de politikområden som minoritetspolitiken överlappar och berör.
- En periodisk uppföljning som i sin tur bör bestå av en årlig rapportering samt en eller flera rapporteringar med längre intervall.
- Särskilda utvärderingar och andra djupare analyser.

Några av utredningens förslag

Minoritetspolitikens nuvarande tre delområden; diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet, ska ersättas med fyra delmål:

1. Frihet från diskriminering och annan negativ särbehandling: personer som tillhör en nationell minoritet ska i alla sammanhang kunna ge uttryck för sin kulturella identitet utan rädsla för att utsättas för diskriminering, hatbrott och andra former av negativ särbehandling.
2. Inflytande och delaktighet: de nationella minoriteterna ska ha förutsättningar och möjligheter att påverka det allmännas beslut i frågor som berör dem och att vara delaktiga på lika villkor som majoriteten i samhällslivet. Barn och unga som tillhör de nationella minoriteterna ska ha sådana möjligheter anpassade till sina förutsättningar.
3. Kulturell identitet: personer som tillhör de nationella minoriteterna ska ha möjlighet att tillägna sig, använda och utveckla sitt minoritetsspråk, bevara, utveckla och ha tillgång till sitt kulturarv samt i övrigt tillägna sig och utveckla sin kulturella identitet.
4. Levande minoritetsspråk: de nationella minoritetsspråken ska bevaras och utvecklas som levande språk i Sverige.

För att kunna utveckla samordning och uppföljning ytterligare i den riktning som regeringen aviserat och för att kunna säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter krävs det både resursförstärkning och andra mer långtgående förändringar. Utredningen bedömer att övervägande skäl talar för att med dagens förutsättningar i första hand välja en befintlig myndighet, i stället för att inrätta en ny. Uppdraget, som central uppföljande och samordnande myndighet när det gäller de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar samt de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib, föreslås flyttas från Länsstyrelsen i Stockholms län till Institutet för språk och folkminnen, Isoref. Genom att samla flera frågor som rör de

nationella minoriteterna hos samma myndighet finns det bättre förutsättningar för regeringen att styra inriktningen på verksamheten och nyttja de samlade resurserna effektivt och ändamålsenligt. Det ger också goda förutsättningar att bygga sakkunskap inom minoritetspolitiken. Det ger förutsättningar att skapa en rad värdefulla synergier som talar för att samordnings- och uppföljningsansvaret bör placeras hos Isuf. Genom att samla frågor som rör revitalisering och främjande av minoritetsarbetet hos samma statliga myndighet finns goda förutsättningar att nyttja samlad sakkunskap och gjorda lärdomar samt bidra till att sprida dessa till kommuner och regioner som en del av främjandet och informations- och kunskapshöjande insatser. Sametingets roll inom samordnings- och uppföljningsuppdraget ska renodlas till att bevaka frågor som rör samiska rättigheter och samiska språkets utveckling inom minoritetspolitiken. Sametinget ska ges större frihet att arbeta med det minoritetspolitiska uppdraget avseende samiska rättigheter och samiska språket genom att ges möjlighet att självständigt rapportera om politiken och ge rekommendationer till regeringen. Båda myndigheterna ska utifrån ett rättighetsperspektiv vara pådrivande, stödjande och samlade vid genomförandet av minoritetspolitiken. De ska även bidra till en strategisk, systematisk och långsiktig styrning av politiken och en integrering av de nationella minoriteternas rättigheter inom berörda sektorer. Isuf och Sametinget ska följa utvecklingen av minoritetspolitiken inom relevanta områden, nationellt och internationellt. Myndigheterna ska verka för att regeringen ska få tillgång till de utvärderingar och andra underlag som behövs för styrning och utveckling av minoritetspolitiken. Isuf ska tillhandahålla en struktur för och i övrigt främja samverkan och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer. Isuf och Sametinget ska bistå med rådgivning, metodstöd, utbildning och liknande stöd till myndigheter och andra aktörer.

Frågans koppling till socialtjänsten

Socialtjänstens verksamhet nämns endast kort i utredningen och då främst i form av det arbete som Socialstyrelsen gör gällande minoritetspolitiken. De har under ett flertal år haft i uppdrag att redovisa sitt minoritetspolitiska arbete. De senaste åren har myndigheten haft i uppdrag att vidta åtgärder för att implementera minoritetslagen inom sitt verksamhetsområde med utgångspunkt från det minoritetspolitiska målet och dess tre delområden.

Vidare har myndigheten de senaste åren haft i uppdrag att utveckla den långsiktiga dialogen med de nationella minoriteterna.

I regleringsbrevet anges även att Socialstyrelsen ska utveckla långsiktiga former för att kontinuerligt följa de nationella minoriteternas situation inom myndighetens ansvarsområde. Socialstyrelsen har i yttrande till utredningen anfört att merparten av myndighetens verksamhet berörs av minoritetspolitiken. Av yttrandet framgår bland annat att minoritetspolitiken ger avtryck i myndighetens verksamhet exempelvis i framtagande av handböcker, kunskapsstöd och utbildningsmaterial företrädesvis riktade till socialtjänsten. Detta gäller särskilt äldreomsorgen som omfattas av flera bestämmelser, men också övrig socialtjänst som exempelvis den sociala barn- och ungdomsvården. De senaste åren har Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten även haft i uppdrag att, med utgångspunkt i minoritetspolitikens mål och delområden, tillsammans utveckla samarbetet myndigheterna emellan.

Konsekvenser utifrån ny lagstiftning

De av utredningen föreslagna åtgärderna bedöms bidra till att förutsättningarna för att minoritetsrättigheter förverkligas i högre utsträckning förbättras, genom att kommuner, regioner och statliga myndigheter erbjuds förstärkt stöd i genomförandet. Förslagen innebär vidare att regeringen kommer att få tillgång till förbättrade analyser, rapporter och beredningsunderlag från ansvariga uppföljningsmyndigheter. Därmed underlättas regeringens styrning av minoritetspolitiken och förutsättningar att sätta in effektiva insatser för att kontinuerligt undanröja hinder inom minoritetspolitiken. Det ökar också Sveriges möjligheter att leva upp till konventionsåtaganden på kort och lång sikt.

Utredningen föreslår nya delmål för det minoritetspolitiska arbetet. Införande av delmål kommer att tydliggöra syftet med minoritetspolitiken och ge vägledning för kommuner och regioner. Det innebär också att möjligheterna att följa upp effekterna av olika insatser ökar. Regeringen kommer att kunna få en tydligare bild av de nationella minoriteternas situation inom olika områden och ett förbättrat beslutsunderlag. På sikt kommer det leda till att de nationella minoriteternas möjligheter att tillgodogöra sig sina rättigheter ökar. Utredningens förslag om förbättrad samordning och uppföljning av minoritetspolitiken inskränker inte det kommunala självstyret. Förslaget innebär inte heller några nya åtaganden eller skyldigheter för kommuner eller regioner. Förslagen innebär att kommuner och regioner ges ett förstärkt stöd från uppföljningsmyndigheternas sida, bland annat i form av rådgivning, tillgängligt informationsmaterial och metodstöd samt kunskapsförhöjande insatser.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen i utredningen. Förvaltningen instämmer i att det finns fördelar med att ersätta dagens tre delområden med fyra delmål. Delmålen antas ge en tydligare struktur till arbetet och ge staden vägledning för att tydligare fokusera på syftet med minoritetspolitiken och följa upp arbetet med stadens riktlinjer för arbetet med minoriteternas rättigheter¹ samt stadens strategi för romsk inkludering.²

Förslaget att flytta uppdraget som central uppföljande och samordnande myndighet från Länsstyrelsen i Stockholms län till Institutet för språk och folkminnen, Isof, ser förvaltningen positivt på. Isof har ett mer avgränsat uppdrag än länsstyrelsen vilket bedöms ge bättre förutsättningar för att uppdraget får en tydligare plats på dagordningen, jämfört med Länsstyrelsens många olika uppdrag inom ett brett spektrum. Att samla olika typer av frågor med koppling till minoritetspolitiken på Isof bedöms också ge bättre förutsättningar för att utveckla djup kunskap inom området på myndigheten. Förvaltningen ser att förslaget på sikt kan ge staden ett bättre stöd i arbetet framåt med de nationella minoriteternas rättigheter och uppföljningen av dessa.

Förvaltningen välkomnar utredningens förslag och bedömer att de kan förväntas bidra till att förutsättningarna för att minoritetsrättigheter förverkligas i högre utsträckning genom att kommuner, regioner och statliga myndigheter erbjuds förstärkt stöd i genomförandearbetet.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Slutbetänkande av utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken – Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27).

¹ Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter. Antaget av kommunfullmäktige 2018-06-11.

² Stockholms stads strategi för romsk inkludering 2018-2022. Antaget av kommunfullmäktige 2018-06-11.